

บรรณาธิการแถลง

วารสารพัฒนาสังคม ปีที่ 18 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนเมษายน พ.ศ.2559 ฉบับนี้มีประเด็นหลัก (Theme) คือ “ความหลากหลายของปัญหาในสังคมไทย” เพื่อเปิดรับบทความที่มีความแตกต่างหลากหลาย ในประเด็นปัญหาที่สนใจ

เริ่มต้นด้วยบทความของสมยศ ประจันบาล และเดือนเพ็ญ อีรวรรณวิวัฒน์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้ จ่ายของครัวเรือนไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ.2548-2555 โดยใช้ข้อมูลจากโครงการสำรวจเพื่อติดตามภาวะเศรษฐกิจ และสังคมของครัวเรือน ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งพบว่า ค่าใช้จ่ายหลักของครัวเรือนไทย ได้แก่ หมวด อาหาร และค่าเดินทาง รวมกันประมาณร้อยละ 60 ของการใช้จ่ายทั้งหมด ในขณะที่หมวดการศึกษามี แนวโน้มลดลง นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์กับรายจ่ายของครัวเรือน ได้แก่ ขนาดของรายได้ ขนาด ของครัวเรือน และอัตราส่วนของผู้พึ่งพิงที่เป็นเด็กและผู้สูงอายุ ซึ่งผลการศึกษารังนี้ได้นำไปสู่ข้อเสนอแนะ ที่น่าสนใจ อาทิ การทำบัญชีครัวเรือนและการดำรงชีพตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อจะได้มีเงินออม และนำไปใช้จ่ายด้านการศึกษาของสมาชิกในครอบครัวมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการ วิจัยในอนาคตที่เป็นประโยชน์อีกหลายประการ

บทความที่สอง รติพร ถึงฝั่ง และสนธิ สมัครการ ได้นำเสนอบทความวิจัยที่สะท้อนถึงปัญหา สำคัญของสังคมไทยที่กำลังก้าวสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” ในปัจจุบันนี้ ผ่านการฉายภาพให้เห็นถึงสภาวะการ ดำรงชีพของผู้สูงอายุ โดยผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากตัวอย่าง 5,600 ครัวเรือน ที่รวบรวมจาก 13 จังหวัดทั่วทุก ภูมิภาคของประเทศไทย ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่องความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุไทย ซึ่งผลการศึกษได้ สะท้อนให้เห็นถึงสภาวะทางด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ ทั้งสภาวะทางกายและสภาวะทางจิต นอกจากนี้ ยังนำเสนอข้อมูลจากการสำรวจเกี่ยวกับปัญหาเกี่ยวกับโรคต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุมักประสบ (อาทิ ความดัน โลหิตสูง โรคเบาหวาน และปวดเข่า เป็นต้น) ผลการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุมากกว่าครึ่งหนึ่งไม่ได้ออกกำลังกาย การศึกษารังนี้จึงมีข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างสุขภาพให้แก่ผู้สูงอายุที่มีประโยชน์อย่างมาก

สฤษดี ผาอาจ และมนตรี กรรพุมมาลย์ ได้นำเสนอบทความวิจัย เกี่ยวกับชุมชนตำบลทรายขาว อำเภอกอโกกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี อันเป็นชุมชนที่มีชาวบ้านทั้งมุสลิมและชาวพุทธ ซึ่งอาศัยอยู่ร่วมกันอย่าง สงบ สันติ สามัคคี และเอื้ออาทรต่อกัน โดยผู้เขียนได้แสดงให้เห็น “ทุนทางสังคม” ที่ฝังอยู่ในโครงสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องทั้งชาวมุสลิมและชาวพุทธ ซึ่งก็คือ การยอมรับในความแตกต่างทางศาสนา การ มีบรรทัดฐานต่างตอบแทนแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย และมีการรวมกลุ่มแบบเครือข่าย โดยการสะสมทุนทาง สังคมเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไข 8 ประการ คือ ความเป็นเครือญาติข้ามศาสนา ลักษณะภูมิประเทศที่จำกัดให้ ชาวชุมชนต้องพึ่งพาอาศัยกัน การมีผู้นำศาสนาที่ได้รับความเคารพ/ยกย่องอย่างสูง การมีความเชื่อ

บางอย่างร่วมกัน การใช้ภาษาเดียวกัน ขนาดของเครือข่าย เกียรติยศชื่อเสียงของชุมชน และวาทกรรม “คนทรายขาว” ที่เสริมสร้างอัตลักษณ์อันน่าภาคภูมิใจให้แก่ชาวบ้าน

ยุพิน เกื่อนศรี ได้ศึกษาเกี่ยวกับเกษตรกรผู้ผลิตหอมแดง ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งพบว่าหอมแดงเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญ และเป็นพืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้สูงสุดให้แก่จังหวัดที่ศึกษา อย่างไรก็ตาม เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงมีสภาพไม่แตกต่างไปจากผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ แต่ประการใด กล่าวคือ เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงมีศักยภาพด้านการผลิตสูง แต่มีศักยภาพด้านการตลาดต่ำ อันทำให้ผลผลิตที่ได้รับมีจำนวนมากและคุณภาพสูงแต่มีราคาต่ำ การปลูกหอมแดงจึงมีปริมาณลดน้อยถอยลงตามลำดับ กระนั้นก็ตาม เนื่องจากหอมแดงเป็นพืชพันธุ์พื้นเมืองที่เกษตรกรปลูกกันมานานอันทำให้เกิดการสะสมความรู้ที่แฝงฝังอยู่ในตัวของแต่ละคน แนวทางในการส่งเสริมการผลิตหอมแดงจึงได้แก่กระบวนการพัฒนาในรูปของเครือข่าย โดยการส่งเสริมให้ผู้ปลูกหอมแดงได้พบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันบ่อย ๆ เพื่อนำไปสู่กระบวนการจัดการความรู้ ภายใต้บริบทของทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทรัพยากรธรรมชาติ และทุนความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น

ทัศนาวดี ไพโรจน์บริบูรณ์ ได้แสดงให้เห็นถึงสิทธิของคนพิการในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และการอุปโภคบริโภคเพื่อก่อให้เกิดความปรีดาและชีวิตที่สุขสันต์ ซึ่งสิทธิดังกล่าวนี้ยังหมายถึงสิทธิในการเดินทางและการท่องเที่ยวรวมอยู่ด้วย อย่างไรก็ตาม ฐานคิดที่มีต่อคนพิการต่างกันจะนำไปสู่วิธีคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ฐานคิดเชิงการแพทย์ (Medical Model) มองว่าคนพิการคือคนที่ผิดปกติ ซึ่งจะต้องได้รับการดูแลและรักษาโดยผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ แนวคิดนี้มองกิจกรรมนันทนาการและการท่องเที่ยวในฐานะเป็นเครื่องมือในการฟื้นฟูคนพิการ อันต่างจากฐานคิดเชิงสังคม (social model) ที่มองว่าปัญหาของคนพิการคืออุปสรรคและสิ่งกีดขวางที่แยกคนพิการออกจากสังคม ทำให้คนพิการไม่สามารถเข้าถึงประสบการณ์ใหม่ๆ ที่ทำลาย แนวคิดนี้จึงเสนอให้มีการวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจตลอดจนแก้ไข้ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขวางคนพิการในการท่องเที่ยวภายใต้ชีวิตที่เป็นอิสระ

บทความต่อมา อุทัย ปริญาสุทธินันท์ ได้วิเคราะห์ถึงการพัฒนาชุมชนที่ผ่านมา โดยมองว่าชุมชนในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (อันแตกต่างจากชุมชนในอดีตที่มีพลวัตต่ำ) เนื่องจากสภาพแวดล้อมในยุคโลกาภิวัตน์มีลักษณะผันผวนแปรเปลี่ยนอย่างรวดเร็วและรุนแรง อันทำให้การพัฒนาชุมชนในยุคปัจจุบันจะต้องคำนึงถึงความสามารถในการปรับตัวและพัฒนาไปข้างหน้าได้ การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งในยุคปัจจุบันจึงจำเป็นต้องเน้นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (ทั้งการเรียนรู้จากภายในและภายนอกองค์กร) การพัฒนาเครือข่าย การพัฒนาผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และได้รับความเชื่อถือ การมีส่วนร่วมในระดับกว้างและลึก ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสร้างความรู้ใหม่จากประสบการณ์ของชุมชน ฯลฯ การพัฒนาแบบเดิมที่มอบสิทธิอำนาจให้รัฐผูกขาดการพัฒนาและชาวบ้านเป็นผู้ถูกพัฒนาเป็นวิธีการที่ล้าหลัง เนื่องจากจะทำให้ชุมชนอ่อนแอ ในทางตรงข้าม การพัฒนาที่สอดคล้องกับยุคปัจจุบันจะต้องเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชน การพัฒนาที่ชุมชนเป็นผู้แสดงหลัก เน้นการพึ่งตนเอง และการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ภายใต้การสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายต่าง ๆ

บทความสุดท้าย จารุณี วงศ์ลิ้มปิยะรัตน์ และประวิทย์ เขมะสุนันท์ ได้แสดงให้เห็นถึงปัญหาการทุจริตที่เกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย ทั้งในหน่วยงานภาครัฐและเอกชน อันก่อให้เกิดผลกระทบเสียหายอย่างร้ายแรงและกว้างขวาง ปัญหาดังกล่าวนี้เกิดจากการบรรจบกันของ 3 ปัจจัยที่ประกอบกันเป็น “สามเหลี่ยมการทุจริต” (Fraud Triangle) ได้แก่ โอกาสที่เอื้ออำนวย แรงจูงใจหรือภาวะกดดันให้เกิดการกระทำผิด และการให้เหตุผลเพื่อสนับสนุนการกระทำผิด ด้วยเหตุนี้จึงก่อให้เกิดความจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรต่าง ๆ จะต้องมียุทธศาสตร์การควบคุมภายในที่ดีเพื่อก่อให้เกิดคุณภาพ และความน่าเชื่อถือของรายงานทางการเงิน รวมทั้งผู้บริหารระดับสูงควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีจริยธรรม ส่งเสริมการดำเนินงานขององค์กรให้เป็นไปตามแนวปฏิบัติและมาตรฐานการควบคุมภายใน มีระบบบัญชีและการเงินที่น่าเชื่อถือ โปร่งใส ตรวจสอบได้ ทำให้มีความเสี่ยงต่ำ และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่องค์กร

จนถึงปัจจุบันนี้ นับเป็นระยะเวลา 18 ปี ที่วารสารพัฒนาสังคมได้เผยแพร่ออกสู่ชุมชนวิชาการที่ผ่านมวารสารพัฒนาสังคมได้พยายามพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของการจัดทำวารสารให้สูงขึ้น โดยผ่านการคัดกรองบทความจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญอย่างแท้จริง สุดท้ายนี้หวังเป็นอย่างยิ่งว่านอกจากผู้อ่านจะได้รับสาระความรู้แล้ว ยังสามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของสังคมได้ด้วย

รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม
บรรณาธิการ